

проводяться на звернення платника єдиного внеску, або таких, що передбачені у Податковому кодексі);

- з початку війни було відтерміновано впровадження реєстраторів розрахункових операцій для всіх фізичних осіб підприємців. Це була тимчасова поступка, з 1 жовтня цього року фізичні особи-підприємці 2, 3, 4 групи та на загальній системі оподаткування повинні обов'язково мати реєстратор розрахункових операцій.

Таким чином, держава намагається за допомогою своїх ресурсів максимально забезпечити функціонування бізнесу в умовах воєнного стану. Щодо відстеження ефективності такої діяльності варто звернутися до статистики Центру розвитку інновацій, Офісу з розвитку підприємництва та експорту, національного проекту Дія.Бізнес, стратегічного агентства Advanter Group. Опитування проводилося в період з 4 по 14 серпня. Індекс активності бізнесу UBI становить 38,23, хоча і повільний, але ріст даного показника відбувається. 9.4% підприємств вказали, що результати бізнесу за 6 місяців 2023 року перевищили очікування, а результати 24,4% підприємств відповідають очікуванням. Також, за результатами 6 місяців 2023 року, 12,8% підприємств майже зупинили роботу. Серед головних перешкод для відновлення бізнесу — недостатня кількість кваліфікованих працівників, відсутність достатнього капіталу, перешкоди з боку регуляторних та фіскальних органів, а також високі податки й збори [3]. Порівнюючи з минулорічними показниками можна відстежити позитивну динаміку, яка з'явилася як у зв'язку з пристосуванням бізнесу до сьогоденних реалій, так і завдяки допомозі держави. Але варто говорити про те, що влада не повинна зменшувати підтримку, а навпаки збільшувати її для максимального розвитку підприємництва в умовах нестабільної сьогоденньої ситуації.

Список використаних джерел:

1. Дія. Бізнес. Регіональні результати дослідження стану та потреб бізнесу в умовах війни.[Електронний ресурс]. URL: <https://business.diaa.gov.ua/cases/novini/regionalni-rezultati-doslidzenna-stanu-ta-potreb-biznesu-v-umovah-vijni>. (дата звернення: 12.11.2023)
2. Дія. Бізнес. Нові робочі місця і розвиток економіки: українці подали майже 23 тисячі заявок за програмою «Робота».[Електронний ресурс]. URL: <https://diaa.gov.ua/news/novi-robochi-miscya-i-rozvitok-ekonomiki-ukrayinci-podali-majzhe-23-tisyachi-zayavok-za-programoyu-yerobota>. (дата звернення: 12.11.2023)
3. Дія. Бізнес. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування в серпні.[Електронний ресурс]. URL: <https://business.diaa.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna-v-serpni>. (дата звернення: 12.11.2023)

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Севастьяненко О. В., ст. викладач, Руденко К. В., бакалавр, спеціальності «Цивільне право і процес», Державний торговельно-економічний університет, місто Київ

Страховий ринок є одним з основних елементів ринкової інфраструктури та фінансової системи України. Він виступає «гарантом» фінансової безпеки,

сприяє уникненню ризикових подій, та ефективному реагуванню на їх наслідки, дозволяючи суб'єктам господарювання безперебійно функціонувати не зазначаючи великих потрясінь та збитків[1].

Основним нормативно-правовим актом, який регулює відносини у сфері страхування, є Закон України "Про страхування". Відповідно до положень статті першої цього Закону, страхування - це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів[2].

Страхові компанії є ключовими елементами страхового ринку, беручи на себе зобов'язання, відповідно до отриманої ліцензії, при настанні непередбачуваних подій покривати певні збитки чи виплачувати страхову суму застрахованій особі.

Майже всі сфери життя із початком військової агресії в Україні зіткнулися із необхідністю вирішувати проблеми, з якими вони не стикалися раніше, а якщо і стикалися, то однозначно не в таких масштабах. Ринок страхування не став виключенням.

Значних загроз для економічної безпеки України, а саме для демографічної, гуманітарної, інфраструктурної та економічної криз, які впливають на всі сфери національного життя, завдало повномасштабне вторгнення російської федерації. Разом з тим, війна та бойові дії вносять принципові корективи і до стану справ у сфері страхування.

Страхові компанії України зіштовхнулися з низкою нових викликів. У перші місяці воєнного стану особливої уваги потребували переміщення персоналу та організації роботи віддалено, відтермінування платежів та розірвання договорів. Також через окупацію територій та проведення бойових дій було зменшено кількість надходжень премій, знищено об'єкти нерухомості, відбулись складнощі виїзду на місця страхових випадків. Саме через це скоротилась кількість центрів обслуговування клієнтів.

Відразу виникає питання, чи є війна підставою для невиконання обов'язків сторонами договору страхування. На нього відповів юрист ЮФ «Правовий Альянс» Олександр Терпай. Він зазначає, що воєнний стан не є підставою для відмови у виплаті страхового відшкодування. Відповідно до ст. 1 Закону України "Про правовий режим воєнного стану", воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження

конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень[3].

Якщо страховий випадок стався у період дії воєнного стану (або до введення воєнного стану але страхова виплата не була здійснена), то сам по собі воєнний стан не є підставою для звільнення від виконання страховою компанією своїх зобов'язань, однак є підставою для застосування інституту форс-мажору[4].

28 лютого 2022 року Торгово-промислова палата України опублікувала на своєму веб-сайті лист щодо засвідчення форс-мажорних обставин у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України. Однак, наявність форс-мажорних обставин також не звільняє страхові компанії від виплати відшкодування. Виходячи зі змісту ст. 617 Цивільного кодексу України, наявність форс-мажору звільняє від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо таке порушення сталося внаслідок непереборної сили (форс-мажору). Таким чином, настання форс-мажорних обставин може бути підставою для звільнення страхової компанії від відповідальності за невиконання страхового відшкодування за умови, якщо між форс-мажором та невиконанням зобов'язання страховика є причинно-наслідковий зв'язок. Відповідно, страхова компанія не може відмовити у здійсненні страхової виплати посилаючись виключно на те, що в Україні введено воєнний стан[5,6].

Згідно з ч. 1 ст. 991 Цивільного кодексу України та ч. 1 ст. 26 Закону "Про страхування" передбачено низку випадків, коли страховик має право відмовитися від здійснення страхової виплати. При цьому цей перелік не є вичерпним, а договором можуть бути передбачені і інші підстави для відмови здійснити страхову виплату, якщо це не суперечить закону[5].

На практиці страховики включають до правил страхування додаткові підстави для відмови у здійсненні страхової виплати, зокрема, пов'язані з війною. Так, страховики наперед відмовляються покривати ризики спричинення збитків унаслідок бойових дій – наприклад, якщо застраховане майно було пошкоджено чи знищено через бойові дії (влучанням куль, снарядів тощо) така шкода не покривається страховиком. Страхування від воєнних ризиків існує як окремий продукт на ринку, але через надмірну вартість в останні роки не є поширеним.

Як правило, шкода, завдана в результаті бойових дій, не визнається страховим випадком. Наприклад, згідно з п. 32.9 ст. 32 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», за договорами ОСЦПВ не відшкодовується шкода, заподіяна в результаті ДТП, якщо вона сталася внаслідок військових конфліктів. Також, схожі по своїй суті положення містяться і в інших нормативно-правових актах, що регулюють конкретні види страхування, а також в договорах добровільного страхування (КАСКО, страхування життя, страхування від нещасних випадків, медичне страхування, страхування здоров'я, страхування майна тощо)[7].

В усіх інших випадках, якщо шкода була завдана не через бомбардування чи обстріл, страхові компанії виплачують страхове відшкодування в

звичайному порядку. Більше того, 27 лютого 2022 року Національний банк України опублікував роз'яснення, в якому рекомендував страховим компаніям спростити процедуру врегулювання випадків, що мають ознаки страхових, зокрема, шляхом використання електронних документів, копій документів[8].

Якщо говорити про наслідки для ринку страхування, то війна призвела до значного зниження розміру грошових надходжень страхових компаній у вигляді страхових премій. Деякі страхові компанії відзначають падіння надходжень більше ніж на половину. При цьому продажі за окремими видами страхування в перші тижні війни навпаки відзначилися зростанням. У першу чергу мова йде про туристичне страхування (яке у разі необхідності дозволило б отримати закордоном медичну допомогу) та про міжнародну систему автомобільного страхування «Зелена картка», що обумовлено масовим виїздом населення закордон. Навіть незважаючи на те, що Національний банк України ще 28 лютого 2022 року повідомив про можливість перетину кордону без полісу «Зелена карта» у прикордонних містах було майже неможливо придати такий поліс, з огляду на те, що у страхових компаній закінчувалися відповідні бланки. Наразі кількість від'їжджаючих закордон громадян скоротилася, а тому, відповідно, і продажі за такими видами страхування повертаються до звичних рівнів.

Наразі стан справ виглядає таким чином, що у ринку страхування навряд є підстави дивитися у найближче майбутнє із оптимізмом. Слід визнати, що страхування не є однією із ключових галузей економіки. Страхування скоріше можна розглядати як «розкіш», додатковий інструмент, який дозволяє мінімізувати ризики. А тому очевидно, що фінансові ресурси після перемоги будуть направлені на відбудову інфраструктури, житла, заводів, транспорту, а не на їх страхування. Щоб застрахувати, наприклад, майно його спочатку необхідно відбудувати або придбати. В умовах обмеженості фінансових ресурсів, грошові кошти будуть направлятися для задоволення першочергових потреб і тому питання страхування відійде на другий план, а може й далі.

Напевно виключенням можуть стати лише деякі види обов'язкового страхування, наприклад, як обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. З огляду на обов'язковість такого страхування, рівень продажів якщо і знизиться, то все ж не так сильно як за добровільними видами страхування.

Таким чином, страхування є тією сферою підтримкою якої державі доведеться приділити особливу увагу та запровадити заходи, що дозволять підтримати галузь, наприклад, шляхом зменшення податкового навантаження або переглядом регуляторних вимог.

Отже, договори страхування є чинними незалежно від введення в Україні воєнного стану, зі стандартними форс-мажорними застереженнями, які застосовуються і в інших видах договорів. Натомість, як правило, страховики не покривають "воєнні" ризики та виключають зони бойових дій і неконтрольовані урядом терени з території страхування. Невизначеність таких зон і територій може бути підставою для спорів зі страховиками, що зараз вимагає завчасної комунікації між сторонами договорів щодо цього питання.

Список використаних джерел:

1. Олійник О.В., Нагаєва Г.О. Страхування: навч. посіб. Харків : ХНАУ, 2020. 252 с.
2. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 12.11.2023)
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015р. № 389-VIII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T150389>. (дата звернення: 12.11.2023).
4. Олександр Терпай, юрист ЮФ «Правовий Альянс». Страхування під час воєнного стану: чи є шанси на відшкодування. 31.03.2022 URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/210301_strakhuvannya-pd-chas-vonnogo-stanu-chi--shansi-na-vdshkoduvannya. (дата звернення: 12.11.2023).
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>. (дата звернення: 12.11.2023).
6. Щодо засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили): Лист від 28 лютого 2022р. № 2024/02.0-7.1. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MUS36779?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01&_ga=2.36737504.1597422306.1699875270-1456879503.1683466468#_gl=1*1q81z4c*_gcl_au*MTI1NTk4ODc0NS4xNjk0NzEzOTkx (дата звернення: 12.11.2023).
7. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 1 липня 2004р. № 1961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15#Text>. (дата звернення: 12.11.2023).
8. Національний банк України. Що потрібно знати небанківським фінансовим установам під час воєнного стану: Роз'яснення. 27.02.2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/scho-potribno-znati-nebankivskim-finansovim-ustanovam-pid-chas-voennogo-stanu>. (дата звернення: 12.11.2023).

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Семенюк Ю. І., аспірант, Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів

Для ефективного функціонування корпоративного сектору економіки України необхідним є впровадження дієвого механізму залучення фінансових ресурсів. Активні воєнні дії, що розпочались у 2022 році призвели до значних руйнувань вітчизняних підприємств, житлового фонду та об'єктів інфраструктури. Подолання наслідків воєнних дій та відновлення нормального функціонування вітчизняного корпоративного сектору потребують значних інвестицій у різні галузі економіки, модернізацію та реконструкцію інфраструктурних об'єктів і ключових підприємств.

Повномасштабне російське вторгнення підірвало фінансову спроможність корпоративного сектору економіки України та вкрай негативно вплинуло на результати діяльності багатьох підприємств. Вітчизняні підприємства наразі часто не тільки не мають достатніх фінансових ресурсів для інвестування в нові капітальні активи, а й стикнулись з їх нестачею для забезпечення виживання в надскладних умовах війни.